
Láng Zsolt

MEZTÉLLÁB

Borbély Szilárdnak

Pestről hazafelé tartva, megálltunk Debrecenben, és bementünk egy cipőturkálóba, mert Hajni leadta a drótot, hogy ott olcsón lehet gyerekcipőket kapni... Már a pénztárnál álltunk, amikor kiderült, nem lehet bankkártyával fizetni, ezért én ott maradtam kétkosárnyi cipővel, Jutka meg elment pénzt kivenni a kártyájáról. Ekkor köszönt rám Borbély Szilárd. Szabadkozott, amiért fél cipőben van, de sietett, nehogy kimenjek... Lenéztem, és valóban, a jobb lábáról hiányzott a cipő, zokniban állt ott, így értette tehát a fél cipőt, a pár másik felét a kezében tartotta, pontosabban, ha jól emlékszem, mindkét kezében tartott egy-egy cipőt. Mondta, hogy most *szerekasztik össze* a stafírunkját, egészen biztos ezt a kifejezést használta, talán ezért ismételte meg másképp, itt vásárolnak az esküvőjére, mondta másodszor, két nap múlva házasodik. Azelőtt soha ilyen felszabadultnak és közvetlennek nem láttam, ami azért is jólesett, mert az ilyen boltokban bizonytalan szorongás szokott rám törni, feszélyez a sok-sok levetett holmi, a levetett holmikhoz tapadó sok-sok személyes történet... Sokkal jobban örültem Szilárdnak, mint ahogy leolvashatta rólam. Észrevettem, kicsit csalódott a tartalékláng láttán: ő lelkes, én visszafogott, miért vajon?, írt is másnap egy levelet, ne haragudjak, hogy úgy lerohant, biztos zavart az ő túlzott közvetlensége. Nem fedtem fel válaszlevelemben sem, hogy egyáltalán nem haragudtam, egyáltalán nem zavart közvetlensége, ellenkezőleg, mentőövként örültem neki, csak hogy az történt, hogy a pesti reggelihez bezöldhagymáztam, Hajni hozta aznap reggel a piacról, direkt nekem, és mivel úgy gondoltam, hogy aznap senkivel sem fogok találkozni, senki idegenel, jól betermeltem belőle. Szeretem a zöldhagymát, talán mert a gyerekkori szalonnasütések jutnak róla eszembe, nagyapám hatalmas kertjében, a diófák alatt, a hosszú nyári délutánokon. Boldog gyerekkorom volt.

A *Nincstelenek* elolvasása után ébredtem rá, hogy a szegénység teljesen mást jelentett a határ két oldalán. Más ízei, illatai, mozdulatai maradtak fent. Pedig légvonalban kábé húsz kilométer lehet Fehérgyarmat és Szatmárnémeti között. A könyv olvasása közben, otthon járva, kiautóztam arra a vidékre, jólesett kószálni egyet a beregi lapályon. Keleten, északon a havas

Kárpátok, talán még Verecke is látszik, délre és nyugatra a tág égboltú alföld, a mesebeli alakokat idéző felhőkkel... Nekem a közeli Sárerdőről sem a sár jut eszembe, hanem a Sár patakából kifogott csukák meg a rengeteg őzláb és vargánya, amit nyári délutánokon szedtünk. A falu nekem az egyszerűséget, a büntelen világot jelentette. Vonzott a gyertyafény, a petróleumlámpa, a mosdótálban való mosakodás, az aszfalt nélküli utca, a vályogház, a kútról hordott ivóvíz. Szegénynek lenni jó, így éreztem.

A *Nincstelene*kben az ábrándokkal, a mézlő történetekkel teli gyerekkort láttam meg, a gyerekkor otthonosságát, puha és meleg fészket... Nekem a *Nincstelene*kéből boldog gyerekkorom színes lepkéje bújt elő. A természet közelsége, a sárban tekerőző giliszták látványa, az ujjak között vonagló békák hűvöse, az érintések megrázó élménye, a fakéreg horzsolása... A por selyme a töltésoldalban: annyira súlyos ez a por, hogy nem is porzik. Súlyos, ellenben finom és simogató. Szinte hűs. Pedig forrón remeg a levegő, és forró a por is, de nem éget. Az illatáról érezni, mennyire forró. Nincs neve sem a forró pornak, sem a por alatti pornak. A Szamoshoz közelítve a por megvastagszik, selymét felváltja a fakóbb vászon – nem lesz durvább, csak megvastagszik. Lepereg a vízbe, mintha feltépődne a vízfelszín, ahogy szövet szakad, amikor nagyanyám nem vágja az anyagot, hanem belemetsz az olló hegyével, aztán gyors mozdulattal szétszakítja. Iszapos részen kell keresztülcaplatni a porondig, bokáig süllyedünk, de ha jó helyre lépünk, csak épp a lábujjunk között buggyan ki a sár. Nem, ez nem sár, ez iszap. Bár az sem. Iszap a temető mögötti kubikgödörben van, lehet pakolgatni egymásra. Sár pedig a Mátyás király utcában, nagyapámék háza előtt, eső után. Ha a porondon gödröt vájunk, a tavacska alja nem sima, nem simogató, a vizes homok nem tud kibuggyanni a lábujjak között. Ha egészen közélről figyeljük a nedves homokot, látjuk, ahogy egymáson át-gördülnek a csillogó homokszemek, szép, mint egy kaleidoszkópkép. Nincs neve a szépségnek, nincs neve a jónak, sem a rossznak, sem a csúnyának.

A név nélküli közelséget hozta vissza a *Nincstelene*k. A büntelen közelséget. Amikor a könyv utolsó lapjain Máli azt kéri, hogy fogadják be, de az anya elutasítja, akkor úgy éreztem, hogy ez a fajta nincstelenség nem illik bele az én nincstelenségembe, nem fér vele össze, a nemet intő anya nem igazi nincstelen, mert a nincstelennek semmije sincs, ennek az anyának viszont van valamije, a *nincse* van. Az én gyerekkori nincstelenem, semmije nem lévén, odaadta volna a *nincset*, a könyvbeli nincstelen viszont nem adja oda, mert megakadályozza a *van* nyomasztó képzetét.

Nemrég mesélte Éva, hogy olvasott egy színdarabot, vagyis nem olvas-
ta, hanem látta, vagy talán csak elgondolta, szerepel benne egy színésznő,
aki elfelejt olvasni, valami történik a fejével, kipereg belőle egy csomó min-
den, nem tudja azt sem, mit kell kezdeni a betűkkel, gőze nincs, mit csi-
náljon a levelekkel, amelyeket a szerelmétől kap. A szerelme, aki egy távo-
li országban él, és valami miatt nem vághat neki az útnak, nem tudja, hogy
ő nem tud olvasni, ezért naponta hosszú leveleket ír neki. Érkeznek a le-
velek, és a nőnek fogalma sincs, mi velük a dolga. Aztán egyszer valahogy
leteríti a parkettre a lapokat, mezítláb rájuk lép, járkálni kezd rajtuk, és las-
san-lassan megérzi, megsejti – keresni kell a megfelelő szót –, átéli a tin-
tával papírra írt szavakat...

Ahogy Szilárd ott állt előttem, egyik lábán a kifűzött cipő, másikon a
zokni, azt gondoltam, és valamiféle megrendültség sem állt távol tőlem,
hogy egy költő áll előttem. Mint valami növény, a földben futó áramokat
szívja magába, hogy testén átvezetve, feltöltődjön energiákkal, aztán elin-
duljon, hogy mindennek nevet adjon. Az érzéseinek, a félelmeinek, a vá-
gyainak, a tárgyainak, a látomásoknak nevet adjon, vállalva, hogy ezzel ki-
szakítja őket a név nélküli boldog nemlétből. Megtölti a teret nevekkel,
hogy ezentúl senki ne nézzen ezen a teren keresztül.

Amikor a *Nincstelenek* nyomán először jártam Túrricse, Gacsály, Zajta
vidékén meg a határ innenső oldalán, Szárazberek, Kispeleske, Sándorho-
mok útjain, meleg késő nyár volt, és bár már érett a penyigei szilva, füröd-
ni lehetett a folyókban. A lehullott szilva szétlapult talpam alatt, érintése
puha és forró volt, olyasmi, amit arcunk érez, ha valakinek egészen közlőrl
nézünk a szemébe... Másodszor november végén, az első fagy után kerül-
tem arra. Az út szélén hagytam az autót, majd a töltésoldalban levettem
a cipőmet, és mezítláb sétáltam a folyópart felé. Nappalra valamennyire
felmelegedett az idő, de a talaj hidegen sütötte talpamat, a homok sem si-
mogatott, inkább karcolt, a por pedig, mint sebről a var, lemezkékben vált
le a keményebb agyagrétegekről. Illetve úgy éreztem, a bőrömmel együtt a
talpamról szakad le, és ha nem fordulok máris vissza, mire a partig érek, két
véres csonk marad a lábamból. Visszaszökdécseltem a töltésoldalnál hagyott
cipőmig, hosszan masszíroztam lábujjaimat. Eszembe jutott megint az a je-
lenet Málival, a regény végéről. És akkor belém döbbsent, hogy az én nosz-
talgikus szegénységem mögött van egy keményebb, valóságosabb, emberte-
lenebb szegénység. És nincs emelkedett gesztus a végén, nincs semmi, ami
eloldozná a név vehmét. A nosztalgikus gyerekkor mögött van egy másik gye-
rekkor. Megbújik, mint látszatok mögött a nem látható. Mint por alatt a por.